

ประโยค ป.ธ. ๔

แปล มคธเป็นไทย

สอบ วันที่

๒๕๖

๑ ประสฺส มมุจเจทกกายวจีปโยคสมุฏฐาปีกา เอกนตพฺรุตเจตนา พฺรุตวาจา พฺรุต วุตติ
เอตยาติ กตฺวา ฯ

พฺรหมชาลฎีกาย มมุมานิ วิสมานิ เยสุ พฺรุตวาจาย ฉุปีตมตเตสุ พุฏฐารุจियฆฎิตฺ จิตฺตํ
อิมตฺตทฺทุกฺขปฺปตฺตํ โหติ ฯ กานิ ปน ตานิ ฯ ชาติอาทินิ อุกโกสวตฺถุนิ ฯ ตานิ นิชฺชนฺติ
ภิชฺชนฺติ วา เยน กายวจีปโยเคน โส มมุจเจทโกติ วุตฺตํ ฯ

กถมฺปน เอกนตพฺรุตสา เจตนา โหตีติ ฯ พุฏฐจิตฺตตฺตาย ฯ ตสฺสา อารีภาวนตฺถมิตํ
วตฺถุ ฯ

เอโก กิร ทารโก มาตุ วจนํ อนาทยิตฺวา อรณญฺ คจฺฉติ ฯ ตํ มาตา นีวตฺเตตฺตํ
อสโกโกนฺตี จณฺหา ตํ มหิสี อนุพฺนตฺตฺติ อุกโกสิ ฯ อถสฺส ตเถว อรณญฺเย มหิสี อุกฺฐาลิ ฯ
ทารโก ยํ มม มาตา มุเชน กเถสิ ตํ มา โหตุ ยํ จิตฺเตน จินฺเตสิ ตํ โหตุติ สจฺจกิริยํ
อกาลิ ฯ มหิสี ตตฺถเถว พทฺธา วิย อุกฺฐาลิ ฯ

เอวํ มมุจเจทโกปิ วจีปโยโค จิตฺตสณฺหตฺตาย พฺรุตวาจา น โหติ ฯ มาตาปิตโร ทิ
กทาจิ ปฺตฺตเถ เอวํ วทฺนฺติ โจรา โว ชนฺพาชนฺตํ กโรนฺตฺติ อฺปฺปฺลปฺตฺตมฺปิ จ เหนฺลํ อฺปฺริ
ปฺตฺนฺตํ เหนว อิจฺฉนฺติ ฯ อัจฉริยฺพฺชฌายา จ กทาจิ นิสฺสิตเถ เอวํ วทฺนฺติ กิ อิมเ อหิริกา
อโนตฺตปฺปิโน วทฺนฺติ นินฺทรมถ เเนติ อถ จ เหนฺลํ อากมฺมิตฺตมฺสฺมปฺตฺตี อิจฺฉนฺติ ฯ

พฺรหมชาลฎีกายนฺตุ จิตฺตสณฺหตฺตาย พฺรุตวาจา น โหติ กมฺมปถาปฺปตฺตตฺตา กมฺมภาวํ
ปน น สกฺกา วาเรตฺนฺติ วุตฺตํ ฯ

ยถา จ จิตฺตสณฺหตฺตาย พฺรุตวาจา น โหติ เอวํ วจนฺสณฺหตฺตาย อพฺรุตวาจาปิ น โหติ ฯ
น ทิ มาราเปตฺกามสฺส อิมํ สฺขํ สยาเปถาติ วจนํ อพฺรุตวาจา โหติ จิตฺตพฺรุตตฺตาย ปเนสา
พฺรุตวาจาว ฯ

สา ยํ สนฺธาย ปวตฺติตา ตสฺส อปฺปคฺคณฺตฺตาย อปฺปสวชฺชา มหาคฺคณฺตฺตาย มหาสวชฺชา ฯ
อปิจ กมฺมปถภาวํ อปฺปตฺตา อปฺปสวชฺชา อิตฺธา มหาสวชฺชา ฯ ตถา กิเลสํ
มฺหฺตฺติพฺพตาเถ ฯ

เกจิ ปน ยัม อุกฤษฏ สรรพวาจา ปุชฺชติ ตสฺส สมมุขา สีสํ เอตีติ วทนฺติ ฯ เอเก
ปรหมฺขานปี สรรพวาจา โหติเยวติ วทนฺติ ฯ ตตถายมธิปฺปาโย ยุตฺโต ลียา สมมุขา ปโยเค
อคารวาทินํ พลวภาวโต ลียา เจตนา พลวตี ปรสฺส จ ตทตฺถชานนํ น ตถา อสมมุขา ฯ
ยถา ปน อุกฤษิตเต มเต อาฟ้าหเน กตา ชมาปนา อุปวาทนฺตรายํ นีวตฺเตติ เอวํ ปรหมฺขา
ปยุตฺตานิ สรรพวาจา โหติเยวติ สกฺกา วิญญาตุนฺติ ฯ

ตสฺสา ตโย สมภารา อุกฤษิตพุโพ ปโร กุปิตจิตฺตํ อุกฤษนาติ ฯ

ตตถ อุกฤษธิปฺปาเยเนว กุปิตจิตฺตํ น มรณธิปฺปาเยน ฯ มรณธิปฺปาเยน ทิ
จิตฺตโกเป สติ พยาปาโทเยว โหตีติ ฯ

[๒๑๓] ปรสฺส มมฺมจฺเจตฺทกกายวจฺฉิปโยคสมฺภูฏาปิกา เอกนฺตพฺรฺสเจตนา พฺรฺสวาจา พฺรฺสวตฺติ เอตยาติ กตฺวา ฯ

พรหมชาลฎีกาย มมฺมานิ วิสฺมานิ เยสุ พฺรฺสวาจาย

[๒๑๓] เจตนาหยาบโดยส่วนเดียว ที่ยังกายประโยคและวจีประโยค อันเป็นเหตุตัดเสียดซึ่งคำรักของชนอื่นให้ตั้งขึ้น ชื่อว่าพรุสวาจา เพราะวิเคราะห์ว่า "พรุสวาจิบุคคฺล ย่อมกล่าวคำหยาบด้วยเจตนาอันนั้น" ฯ

ในฎีกาพรหมชาลสูตร ท่านกล่าวว่า "เมื่อคำเหลื่อมล้ำเหล่านี้ได้ พอฎฐกพรุสวาจาแต่ะต้อง

ฉุปีตมตเตสุ ทุฏฐารุจियมฺหิตํ จิตฺตํ อธิมตฺตทุกฺขปฺปตฺตํ โหติ ฯ กานิ ปน ตานิ ฯ ชาติอาทินิ
อกโกสวตฺถุนิ ฯ ตานิ จิชฺชนฺติ ภิชฺชนฺติ วา เยน กายวจีปโยเคน โส มมฺมจฺเจทโกติ วุตฺตํ ฯ

[๒๑๔] กถมฺปน เอกนตฺพรุสา เจตนา โหตีติ ฯ ทุฏฐจิตฺตตาย ฯ ตสฺสา อาวิ-
ภาวนตฺถมฺหิํ วตฺถุ ฯ

เอโก กิร ทารโก มาตุ วจนํ อนาทยิตฺวา อรณฺญํ คจฺจติ ฯ ตํ มาตา นิวตฺเตตฺตํ
อสโกโกนฺตี จณฺหา ตํ มหิสี อนุพนฺธตฺตติ อกโกสิ ฯ อถสฺส ตเถว อรณฺญเณ มหิสี อฏฺฐาลิ ฯ
ทารโก ยํ มม มาตา มุเชน กเถสิ ตํ มา โหตุ ยํ จิตฺเตน จินฺเตสิ ตํ โหตุติ สจฺจกิริยํ
อกาลิ ฯ มหิสี ตตฺถเณ พฺทฺชา วิย อฏฺฐาลิ ฯ

จิตที่โทะสะประทุษร้ายและความไม่พอใจกระทบเข้าแล้ว ประสบทุกข์เหลือประมาณ คำเหลืออม
ล้ำเหล่านั้น ชื่อว่าคำรัก ฯ ก็คำรักเหล่านั้น คืออะไร ? คืออภังการัตถุทั้งหลายมีชาติเป็นต้น ฯ
คำรักเหล่านั้น ย่อมขาดก็ดี ย่อมแตกก็ดี ด้วยกายประโยคและวิประโยคใด กายประโยคและ
วิประโยคนั้น ชื่อว่าเป็นเหตุตัดเสียซึ่งคำรัก" ฯ

[๒๑๕] ถามว่า "ก็เจตนาที่หยาบโดยส่วนเดียว มีได้อย่างไร ? " ฯ แก้วว่า "มีได้
เพราะเป็นผู้มีจิตอันโทะสะประทุษร้าย" ฯ เพื่อจะประกาศความเป็นผู้มีจิตอันโทะสะประทุษร้าย
จะเล่าเรื่องดังนี้

ดังได้สดับมา เด็กคนหนึ่ง ไม่เชื่อคำของมารดา เข้าไปป่า ฯ มารดาเมื่อไม่อาจจะให้
เด็กนั้นกลับได้ จึงด่าว่า "ขอแม่กระป๋อดู จงไล่ตามมัน" ฯ ครั้งนั้น แม่กระป๋อดูในป่าปรากฏ
แก่เด็กนั้น อย่างนั้นเหมือนกัน ฯ เด็ก ได้ทำสังัจจกิริยาว่า "มารดาของข้า พูตเรื่องใดด้วยปาก
ของเรื่องนั้นอย่ามี มารดาคิดเรื่องใดด้วยจิต ขอเรื่องนั้นจงมี" ฯ แม่กระป๋อดูได้หยุดอยู่ เหมือน
ถูกผูกในที่นั้นนั่นเอง ฯ

เอว มมมจฺเจทโกปี วจีปโยโค จิตฺตสณฺหตฺตาย ผรุสฺวจา น โหติ ฯ มาตาปิตโร ทิ
กทาจิ ปุตฺตเก เอว วทฺหติ โจรา โว ชนฺพาชนฺทิกํ กโรนฺตุติ อุปฺพลปตฺตมฺปิ จ เหน้ อฺบริ
ปตฺนุตํ เนว อิจฺฉนฺติ ฯ อจฺริยฺชฺชมายา จ กทาจิ นิสฺสิตฺเต เอว วทฺหติ กิ อิเม อหฺริกา
อนฺตฺตปฺปิโน วทฺหติ นิทฺธมฺถ เเนติ อถ จ เหน้ อาคมาธิคฺมสมฺปตฺตี อิจฺฉนฺติ ฯ

[๒๑๕] พรหมชาลฎีกายนฺตุ จิตฺตสณฺหตฺตาย ผรุสฺวจา น โหติ กมฺมปฺลาปตฺตตฺตา
กมฺมภาวํ ปน น สกฺกา วาเรตฺนฺติ วุตฺตํ ฯ

ยถา จ จิตฺตสณฺหตฺตาย ผรุสฺวจา น โหติ เอว วจนฺสณฺหตฺตาย อผรุสฺวจาปิ น โหติ ฯ
น ทิ มารยาเปตฺตกาณฺสส อิมํ สุขํ

วจีประโยค แม้เป็นเหตุตัดเสียซึ่งคำรักอย่างนั้น ก็ยังไม่ถือว่าเป็นผรุสวาจา เพราะเป็น
ผู้มีจิตอ่อน ฯ จริงอยู่ บางครั้งมารดาบิดาย่อมพูดกะบุตรทั้งหลายอย่างนี้ว่า "ขอพวกโจรจงทำ
พวกมันให้เป็นที่นอนเล็กที่นอนน้อยเถิด," แต่ท่านก็ไม่ปรารถนา แม้แต่จะให้กิลีบอุบลตกลงเบื้อง
บนของบุตรเหล่านั้น ฯ อนึ่ง บางครั้ง อาจารย์และอุปัชฌายะทั้งหลาย ย่อมพูดกะพวกนิสิต
อย่างนี้ว่า "พวกเหล่านี้ไม่มีความละอาย ไม่มีความเกรงกลัว ย่อมพูดอะไรกัน, ไล่มันไปเสีย
ดังนี้, ก็แต่ท่านย่อมปรารถนาความถึงพร้อม ด้วยปริยติปฏิบัติและปฏิเวธเพื่อศิษย์เหล่านั้น ฯ

[๒๑๕] ส่วนในฎีกาพรหมชาลสูตร ท่านกล่าวว่า "วจีประโยคที่เป็นไปเพราะเป็นผู้มีจิต
อ่อน ไม่ถือว่าเป็นผรุสวาจา เพราะยังไม่ถึงความเป็นกรรมบถ, แต่ใคร ๆ ไม่อาจห้ามความเป็น
กรรมได้" ฯ

เหมือนอย่างว่า วจีประโยคที่เป็นไปเพราะเป็นผู้มีจิตอ่อน ไม่ถือว่าเป็นผรุสวาจา
ฉันใด, วจีประโยคที่เป็นไปเพราะเป็นผู้มีคำอ่อนหวาน ไม่ถือว่าเป็นผรุสวาจาก็ห้ามได้
ฉันนั้น ฯ จริงอยู่ คำพูดของผู้ประสงค์จะให้เขาตายว่า "ท่านทั้งหลาย จงให้คนนั้นนอนเป็นสุข
เถิด"

สยาเปถาติ วจน์ อพฺรฺสฺวาจา โหติ จิตฺตพฺรฺสฺตตาย ปเนสา พฺรฺสฺวาจาว ฯ

สา ยํ สฺนุทาย ปวตฺติตฺตา ตสฺส อปฺปคฺคฺนตาย อปฺปสฺวาชฺชา มหาคฺคฺนตาย มหาสฺวาชฺชา ฯ
อปีจ กมฺมปถภาวํ อปฺปตฺตา อปฺปสฺวาชฺชา อิตฺรา มหาสฺวาชฺชา ฯ ตถา กิเลสํ
มฺหุติพฺพตาเถเท ฯ

ไม่เชื่อว่าเป็นพรุสวาจาหามีได้, ที่แท้ วาจา นั้นต้องเป็นพรุสวาจาแน่ เพราะเป็นผู้มีจิตหายาบ ฯ

พรุสวาจานั้น เชื่อว่ามีโทษน้อย เพราะคนผู้ถูกพรุสวาจาจับบุคคล มุ่งหมายให้เป็นไป
มีคุณน้อย, เชื่อว่ามีโทษมาก เพราะผู้นั้นมีคุณมาก ฯ อีกอย่างหนึ่ง พรุสวาจาที่ไม่ถึงความ
เป็นกรรมบถ เชื่อว่ามีโทษน้อย, ที่ถึงความ เป็นกรรมบถ เชื่อว่ามีโทษมาก ฯ อนึ่ง พรุสวาจา เชื่อว่ามี
โทษน้อยและมีโทษมาก ในเพราะความแตกต่างแห่งความที่กิเลสอ่อนและแรงกล้า ฯ

[๒๑๖] เกจิ ปณ ย์ อุทฺทิสฺส ฬรฺสวาจา ปยุชฺชติ ตสฺส สมนฺุขา ลีลํ เอตีติ วทฺหติ ฯ
เอเก ปรมฺมุขาปิ ฬรฺสวาจา โหติเยวาติ วทฺหติ ฯ ตตฺถายมธิปฺปาโย ยุตฺโต ลียา สมนฺุขา ปโยเค
อคารวาทินํ ฬลวภาวโต ลียา เจตนา ฬลวตี ปรสฺส จ ตทตฺถชานนํ น ตถา อสมฺมุขา ฯ
ยถา ปณ อุกฺโกสิเต มเต อาฬฺหาเน กตา ขมาปนา อุปาทนฺตรายํ นิวตฺเตติ เอวํ ปรมฺมุขา
ปยุตฺตปิ ฬรฺสวาจา โหติเยวาติ สกฺกา วิญญาตฺตุนฺหติ ฯ

ตสฺสา ตโย สมนฺุการา อุกฺโกสิตฺตพฺโพ ปโร กฺุปีตฺจิตฺตํ อุกฺโกสนาติ ฯ

ตตฺถ อุกฺโกสาธิปฺปาเยเนว กฺุปีตฺจิตฺตํ น มรณฺาธิปฺปาเยน ฯ มรณฺาธิปฺปาเยน ทิ จิตฺตโกเป
สตี พฺยาปาโทเยว โหตีติ ฯ

[๒๑๖] ก็อาจารย์บางพวกกล่าวว่า "ฬรฺสวาจาที่ประกอบต่อหน้าบุคคลผู้ที่ตนมุ่งหมาย
ให้เป็นไปอย่างเดียว จึงถึงที่สุด" ฯ อาจารย์พวกหนึ่งกล่าวว่า "ที่ประกอบแม่ลับหน้า ก็เป็น
ฬรฺสวาจาเหมือนกัน" ฯ ในคำของอาจารย์ ๒ พวกนั้น ฟังประกอบอธิบายดังนี้ "ใคร ๆ อาจ
ทราบกันได้ว่า 'เจตนาฟังมีกำลัง เพราะความไม่เคารพเป็นต้นมีกำลัง และผู้อื่นฟังรู้เรื่องนั้น
ในเพราะประกอบต่อหน้า, จะฟังเป็นอย่างนั้น ในเพราะประกอบลับหน้า หามิได้" ฯ (นี้อธิบาย
ของเกจิอาจารย์) เหมือนอย่างว่า การขอขมาที่อริยุพาทบุคคลทำในป่าช้า ในเมื่อพระอริยะที่
ตนด่าถึงมรณภาพแล้ว ย่อมห้ามอุปาทนฺตรายได้ ฉนฺใด ฬรฺสวาจา แมื่บุคคลประกอบในที่ลับ
หน้า ก็ย่อมเป็นฬรฺสวาจาได้ ฉนฺนั้นเหมือนกัน" ฯ (นี้อธิบายของเอเกอาจารย์) ฯ

ฬรฺสวาจานั้น มีองค์ ๓ คือ คนอื่นที่ฟังด่า ๑ จิตฺโกธ ๑ การด่า ๑ ฯ

ในองค์ทั้ง ๓ นั้น ท่านมุ่งหมายจิตฺโกธ ด้วยประสงค์ในอันด่าเท่านั้น, หาได้มุ่งหมาย
จิตฺโกธด้วยประสงค์ในอันให้ตายไม่ ฯ เพราะเมื่อ มีจิตฺโกธด้วยประสงค์ในอันให้ตาย ก็ย่อม
กลายเป็นพยาบาทไปแล ฯ